



27.5.2021

Sisäministeriö
kirjaamo@intermin.fi

Lausuntopyyntö 7.4.2021, dnro VN/6185/2021

Ympäristöministeriön lausunto - pelastuslain uudistamisen esiselvityshanke

Sisäministeriö on pyytänyt ympäristöministeriöltä lausuntoa pelastuslain muutostarpeita tarkastelleiden työryhmien arviointimuistioista. Lausuntoa on pyydetty seuraavien jaostojen arviointimuistioista:

Jaosto 1: Pelastustoimintajaosto

Jaosto 2: Onnettomuuksien ehkäisyn ja valvonnan jaosto

Jaosto 3: Varautuminen poikkeusoloihin ja väestönsuojelu jaosto

Jaosto 4: Lain rakenne ja yhteiset säännökset -jaosto

Esiselvityksessä on arvioitu pelastuslain säännösten toimivuutta, selkeyttä ja ajantasaisuutta. Lisäksi on selvitelty ja arvioitu, mitä lainsäädännön muutostarpeita pelastustoimen järjestämisvastuun siirtyminen hyvinvointialueille aiheuttaa niin sanotun Sote100-lakipaketin muutosten lisäksi.

Ympäristöministeriön asiantuntijat ovat osallistuneet Onnettomuuksien ehkäisyn ja valvonnan jaoston työskentelyyn. Ympäristöministeriö esittää lausuntonaan seuraavaa:

Jaosto 1: Pelastustoimintajaosto

32 §. Pelastustoiminnan sisältö

Muutosehdotuksessa esitetään tarkennettavaksi ympäristön määritelmää, jolloin villieläinten pelastaminen, kuolleiden eläinraatojen hakeminen tai öljyyntyneiden eläinten hoito ei olisi kiireellistä pelastustoimintaa. Tehtävät olisivat virka-apua ja avunantoa toisen viranomaisen vastuualueelle kuuluvaan tehtävään.

Ympäristöministeriö huomauttaa, että öljyyntyneiden eläinten hoidolle ei ole määritelty vastuuviranomaista. Tämän selvittäminen on kesken, ja pelastuslakiin tehtävien muutosten tulee noudattaa myöhemmin yhdessä sovittavaa linjaa.

36 a §. Pelastustoiminnan johtajan toimivaltuudet öljyvahingon ja aluskemikaalivahingon torjunnassa

Muutosehdotuksessa esitetään tarkennettavaksi pelastustoiminnan johtajan määritelmää siten, että yleisjohtajana toimii se taho kenen vastuualueelta



onnettomuus saa alkuunsa. Ympäristöministeriö kannattaa tätä tarkennusta, joka vastannee jo käytössä olevaa toimintatapaa.

Lisäksi esitetään, että kaikki öljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjuntaa koskevat säädökset koottaisiin samaan lukuun muun öljytorjunnan säädösten kanssa. Ympäristöministeriö kannattaa ympäristövahinkoja koskevien säännösten kokoamista selkeäksi kokonaisuudeksi.

40 §. Jälkiraivaus ja -vartiointi sekä jälkitorjunta.

Öljyvahingoissa ilmoitus pelastustoiminnan lopettamisesta tulisi tehdä öljyvahinkojen jälkitorjunnasta vastaavalle viranomaiselle aina kirjallisesti (ja päätös vahvistaa kirjallisesti). Tämä selkeyttäisi pelastustoiminnan ja jälkitoimien välistä rajapintaa.

Jaosto ehdottaa, että tulipalo terminologian korostamisesta tulisi luopua ja käyttää geneerisempää termiä onnettomuudet. Tämä on kannatettava muutos ja kuvaa hyvin pelastustoimintaa.

47 §. Pelastustoimen suunnitelmat

Ympäristöministeriö kannattaa ympäristövahinkoja koskevien säännösten kokoamista selkeäksi kokonaisuudeksi mukaan lukien öljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjunnan suunnitelmiin liittyvät säännökset.

48 §. Erityistä vaaraa aiheuttavien kohteiden ulkoinen pelastussuunnitelma

Ympäristöministeriö kannattaa muutosehdotuksen esitystä siitä, että pelastuslain 48 §:ssä huomioidaan momentissa 4 mainittu VAK-ratapiha jatkossakin.

49 §. Velvollisuus antaa virka-apua ja asiantuntija-apua pelastusviranomaisille ja Rajavartiolaitokselle

Muutosehdotuksena esitetään, että metsähallitus olisi jatkossa velvollinen antamaan pelastusviranomaisille asiantuntija-apua metsäpalojen lisäksi myös ympäristövahinkojen torjunnassa ja varautumaan omatoimisesti hallinnassaan olevalla valtion maalla tapahtuvien ympäristövahinkojen ehkäisyyn ja torjuntaan yhteistyössä pelastusviranomaisten kanssa.

Ympäristöministeriö kannattaa keskustelua Metsähallituksen roolista.

Jaosto 2: Onnettomuuksien ehkäisy ja valvonta

Luvussa 2.3 todetaan ”Poistumisturvallisuudesta huolehtimista täydentää 10 §:n 1 momentin vaatimus pitää uloskäytävät ja kulkureitit kulkukelpoisina ja esteettöminä ja sellaisessa kunnossa, että niitä voidaan käyttää turvallisesti ja tehokkaasti.” Esteettömyyden käsite sekoittuu helposti rakennuksen esteettömyydestä säädettyihin määräyksiin. Uloskäytävien ja kulkureittien merkinnöissä olisi kuitenkin hyvä ottaa huomioon myös esteettömyys liikkumis- ja toimimisesteisten henkilöiden kannalta.



Luvussa 2.3 on nostettu hyvin esiin kysymys pyörätuolien ja muiden liikumisen apuvälineiden säilyttämisestä kerrostalon porrashuoneessa yhdenvertaisuusasiana. Asian osalta nykytilannetta voisi kehittää informaatio-ohjauksella.

Lukuun 2.5 liittyen todettakoon, että ympäristöministeriö on lausunnossaan (VN/3234/2020-SAAP-50) asunto-osakeyhtiölain muutostarvetta koskevasta arviomuistiosta kannattanut osakehuoneistojen palovaroittimien kunnossapitovastuun siirtämistä taloyhtiön vastuulle ja palovaroittimien kunnossapitovastuun jaon muuttamisen säätämistä pelastuslaissa.

Luvussa 2.6 mainitaan palovaroittimen toiminnallinen vaatimus ja että erityisryhmien osalta hälytys on tarvittaessa annettava muutenkin kuin äänimerkillä. Muuhun kuin äänimerkkiin perustuvia palovaroittimia on vain varsin harvassa kohteessa. Näiden ratkaisujen yleistyminen parantaisi esimerkiksi kuulovammaisten henkilöiden poistumisturvallisuutta yleisön käyttöön tarkoitetuissa tiloissa.

Luvussa 2.11 käsitellään hoitolaitosten poistumisturvallisuusselvitystä (sivu 21-22). Pelastuslain 18 §:ssä oleva käsite hoitolaitos ja palvelu- ja tukiasuminen tulee muuttaa vastamaan sosiaalihuoltolakia ja muuta sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön terminologiaa. Sana hoitolaitos kuvaamassa sitä, mitä pelastuslain 18 §:ssä ja luvussa 2.11 kirjoitetaan, on epätarkka, sillä kyse on myös sosiaalihuollon asumispalveluista eli palveluasumisen ja tuetun asumisen asumisyksiköistä sekä toisaalta myös rangaistuslaitoksista. Ylipäänsä pelastuslain 18 § on vaikeaselkoisesti kirjoitettu.

Luvussa 2.11 nostetaan esille, että nykyisen sääntelyn soveltamisalaan ei kuulu kaikki erityisryhmien asuminen, kuten esimerkiksi asunto-osakeyhtiömuotoiset senioritalot eikä kotipalvelut ml. kotisairaanhoido. Ympäristöministeriö korostaa, että senioritalojen ja kotipalvelujen osalta, jolloin henkilö asuu omassa kodissaan, kyse on tavallisesta asunnosta ja asumisesta, eikä erityisryhmien asumisesta.

Ympäristöministeriö kannattaa yhteistä ohjeistusta poistumisturvallisuusvelvollisuuden arvioimista ja selvityksen laatimista koskevan sääntelyn yhdenmukaisen soveltamisen edistämiseksi.

Pelastuslain säännösten tarkistaminen suhteessa sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön muutoksiin on tarpeen. Tämä on tarkoituksenmukaista tehdä, kun sosiaali- ja terveystalujen järjestämistä ja palvelujen toteuttamista koskeva sääntely on uudistettu.

Jaosto 3: Varautuminen poikkeusoloihin ja väestönsuojelu

Muistion sivu 24 kohta, jossa ehdotetaan pykälämuutosta: ”Tämän lain väestönsuojan rakentamisvelvollisuutta koskevat säännökset eivät koske maatalouden tuotantorakennuksia, olemassa olevan rakennuksen korottamista eivätkä olemassa olevassa rakennuksessa tehtävää rakennuksen rakentamiseen



verrattavaa rakennuslupaa edellyttävää korjaus- tai muutostyötä, joka samalla lisää rakennuksen kerrosalaa kellarissa tai ullakolla.” Muutosehdotus on hyvä ja kannatettava.

Muistion sivu 25 kohta, joka koskee väestönsuojarakentamisen alueellista vapauttamista: alueellisen vapauttamisen perusteista ehdotetaan tehtäväksi ratkaisu kaavatasolla, jolloin muun muassa määriteltäisiin kerrosalakohmainen suojakorvaus. Alueellista vapauttamista ei pidä poistaa kokonaan, sillä säännöksen taustalla on eri alueilla oleva erilainen tarve väestönsuojien rakentamiselle. Osassa Suomea väestönsuojapaikkoja on jo enemmän kuin alueella on väestöä. Näillä alueilla mahdollisuus alueelliseen vapauttamiseen on tarpeen säilyttää jatkossakin. Rajaaminen ainoastaan aluerakentamiseen kaventaisi käyttömahdollisuutta liiaksi.

Sinänsä on ihan hyvä ratkaisu ottaa alueellinen suojaratkaisu mukaan osaksi kaavoitusta. Kaavassa voi kuitenkin olla hankalaa ottaa kantaa suojakorvaukseen. Jos vaikka vertaa tilannetta autopaikkavelvoitteeseen ja siitä vapauttamiseen, niin maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) 156 §:n mukaan tilanteessa, jossa asemakaavan perusteella kunta osoittaa ja luovuttaa kiinteistön käyttöön tarvittavat autopaikat kohtuulliselta etäisyydeltä. Tällöin kiinteistönomistajalta peritään autopaikkojen vapautumista vastaava korvaus kunnan hyväksymien maksuperusteiden mukaan. Maksuperusteita ei siis määritetä kaavassa, vaan sitä tarkoitavassa erillisessä taksassa tms.

Muistion sivu 31 esitetään uutta sääntelyä tilanteisiin, joissa on kysymys väestönsuojan purkamisesta. Suurempien taloyhtiöiden, jotka käsittävät useamman kuin yhden rakennuksen, tilanteissa on aika yleistä, että väestönsuoja on rakennettu vain osaan rakennuksista (tai yhteen) kattamaan monen muunkin samaan taloryhmään kuuluvan rakennuksen suojapaikkojen tarve. Jos nyt sitten sattuisi tilanne, että juuri se rakennus, jossa väestönsuoja sijaitsee, pitäisi voida purkaa, niin tuskin muista kohderyhmän taloista olisi juuri koskaan mahdollista osoittaa vapaita suojapaikkoja. Purkaminen silloin ehdotuksen mukaan estyisi ainakin joksikin aikaa, mikä olisi aika kova lopputulos. Ainakaan suojapaikkoja ei välttämättä pystyttäisi välittömästi jostain toisesta rakennuksesta osoittamaan. Pikemminkin voisi olla niin, että ko. purettavaksi halutun ja suojan sisältävän rakennuksen tilalle on tarkoitus rakentaa kokonaan uusi rakennus. Luontevaa tällöin olisi, että suojapaikat sijoitettaisiin juuri tähän uuteen. On myös huomattava, että myönnetty rakennuslupa ei tarkoita, että sen pohjalta ryhdyttäisiin välittömästi rakentamaan. Esim. töiden aloittamiseen on aikaa kolme vuotta, ja loppuunsaattamiseen paljon pitempi aika (MRL 143 §). Myös yleisen väestönsuojan purkamiseen ehdotettu kytkentä uuden vastaavan yleisen väestönsuojan rakennusluvan myöntämiseen herättää kysymyksiä. Voiko tällaista kytkentää tehdä? Mikä sen sitovuus olisi? Entäpä jos yleinen väestönsuoja purettaisiin, eikä uutta vastaavaa sitten kuitenkaan rakennettaisi? Yleistä väestönsuojaa ei ole laissa edes määritelty.



Muistion sivu 44 esitetään, että ”rakennusvalvontojen kiinteistörekistereistä” tulisi saada koottua valtakunnallinen väestönsuojien rekisteri. Rakennusvalvonnan rekisterit (jotka eivät ole mitään kiinteistörekistereitä) on rakennettu niiden omaa operatiivista käyttöä varten. Rekisterit ovat kirjava kokoelma alun perin manuaalisesti ylläpidettyjä ja sittemmin sähköiseen asuun saatettuja kuntakohtaisia työvälineitä. Rakennetun ympäristön valtakunnallisen tietojärjestelmän aikaansaaminen (RYTJ ja Ryhti) mahdollistaneekin jatkossa esitetyn kaltaisen automaattisen ajantasaisen rekisterin ylläpidon, mutta sen perustaminen (olemassa olevien tietojen kerääminen) voi tuottaa kunnille työtä ja kustannuksia. Kunnat eivät ehkä olisi halukkaita rekisterin perustietojen kokoamiseen, ellei valtio osallistu siitä aiheutuviin kustannuksiin.

Jaosto 4: Lain rakenne ja yhteiset säännökset

2a §. Määritelmät

Ympäristöministeriö kannattaa asian selvittämistä sisävesialueen osalta. Käsite aluskemikaalivahinko pohjautuu kansainväliseen sopimukseen ja sillä ajatellaan mm. sellaisia vahinkoja, joiden torjuntaan tarvitaan erityiskalustoa (esim. alipaineistettu alus).

Ympäristöministeriössä on meneillään öljy- ja kemikaalivahinkojen jälkitoimia ja poikkeuksellisen suuria alusöljy- ja aluskemikaalivahinkojen jätehuollon järjestämistä koskeva lakihanke (JÄLKI-hanke), jonka kanssa on tärkeää huolehtia lainsäädännön yhdenmukaisuudesta.

35 §. Johtaminen yhteistoimintatilanteessa.

Yhteistoimintatilanteen johtoryhmän toiminnan kuvauksen tarkentaminen on kannatettavaa. Tämä selkeyttäisi lainsäädäntöä ja parantaisi varautumista ympäristövahinkoihin, kun menettelyt olisi kirjattu lakiin selkeästi. Tämä selkeyttäisi myös pelastuslain mukaisten pelastustoimien ja jälkitoimien välistä rajapintaa.

Ympäristönsuojelun näkökulmasta on syytä huolehtia, että johtoryhmässä on riittävästi ympäristöasiantuntemusta.

40 §. Jälkiraivaus ja -vartiointi sekä jälkitorjunta.

Jälkitorjuntaan liittyviä säädöksiä ollaan siirtämässä ympäristöministeriön lainsäädäntöön (JÄLKI-hanke). Jälkitoimien määritelmään sisällytetään maa-alueilla sekä aluksista aiheutuvat öljy- ja kemikaalivahingot. Sääntelyn yhdenmukaisuudesta on huolehdittava ympäristöministeriön ja sisäministeriön lainsäädännöissä.

Öljy- ja kemikaalivahingoissa ilmoitus pelastustoiminnan lopettamisesta tulisi tehdä öljy- ja kemikaalivahinkojen jälkitoimista vastaavalle viranomaiselle aina kirjallisesti (ja päätös vahvistaa kirjallisesti). Tämä selkeyttäisi pelastustoiminnan ja jälkitoimien välistä rajapintaa.



46 §. Yhteistyö pelastustoiminnassa.

Öljyyntyneiden eläinten hoitovastuuta selvitetään parhaillaan.

Lainsäädäntöhankkeessa voi olla tarpeellista osoittaa öljyyntyneiden eläinten hoitovastuu jollekin viranomaiselle, mutta tämän asian selvittäminen on tällä hetkellä kesken. Asiaan on palattava varsinaisessa lainsäädäntöhankkeessa.

55 §. Valtion vastuu koulutuksesta.

YM kannattaa sitä, että pelastuslakiin kirjattaisiin säännökset Pelastusopiston ja Raja- ja merivartiokoulun yhteistyöstä. Yhteistyön lisääminen ja sen kirjaaminen selkeästi lainsäädäntöön parantaisi ympäristövahinkoihin varautumista.

99 a §. Öljy- ja aluskemikaalivahingon torjuntakustannusten korvaaminen

Lain valmistelun yhteydessä pitää selvittää, missä laajuudessa aiheuttamisperiaatetta noudatetaan ympäristövahinkojen (mm. öljy- ja kemikaalivahingot) torjunnan yhteydessä.

111 a §. Öljyvahinkojen jälkitorjunta.

Ympäristöministeriössä on käynnissä lainsäädäntöhanke, jonka tarkoituksena on säätää uusi laki, joka sisältäisi keskeiset säännökset öljy- ja kemikaalivahinkojen jälkitorjunnasta sekä poikkeuksellisen suurten alusöljy- ja aluskemikaalivahinkojen jätehuollon järjestämisestä. Hankkeen taustalla on velvoite siirtää öljyvahinkojen jälkitorjuntaa koskevat säännökset pelastuslaista ympäristöministeriön hallinnonalan säädökseen. Tarkoitus on täsmentää ja selkeyttää jälkitorjuntaa koskevaa lainsäädäntöä ja sen soveltamista öljy- ja kemikaalivahinkoihin. Samassa yhteydessä laaditaan myös tarpeelliset säännökset suurten alusöljy- ja aluskemikaalivahinkojen jätehuollon järjestämisestä. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle keväätistuntokaudella 2022.

Juhani Damski
Kansliapäällikkö

Sari Rapinoja
Lainsäädäntöneuvos